

Potencjał rekreacyjny parków miejskich

Recreational potential of urban parks

Iwona Szumacher

Zakład Geoekologii
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych
Uniwersytet Warszawski
ul. Krakowskie Przedmieście 30, 00-927 Warszawa
e-mail: szumi@uw.edu.pl

Abstract. The aim of this study was to determine the recreational potential of urban parks. The evaluation of recreational potential of some parks in Warsaw was conducted. Semi-quantitative method based on size and location, type and degree of vegetation variety, land forms, the presence of surface water, the density of routes, activity and protection, was used. Most of parks have a high potential, but certain changes in land use (such as more and different kind of roads) and their promotion would increase the number of visitors.

Słowa kluczowe: potencjał rekreacyjny, park miejski

Key words: recreational potential, urban park

Wprowadzenie

Mieszkańcy miast, poza obowiązkami zawodowymi, społecznymi, domowymi i nauką, chcą podjąć różne formy aktywności umysłowej lub fizycznej w celu odpoczynku i rozrywki. Dzięki temu rozwijają zainteresowania i osobowość, podwyższają aktywność fizyczną, obniżają napięcia nerwowe i zapobiegają chorobom cywilizacyjnym. Parki miejskie są terenami, gdzie mogą realizować powyższe cele. Według Dz.U. 2004 nr 92 poz 880, tereny zieleni miejskiej, w tym parki, wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, pełnią funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe. W dobie silnego rozwoju chorób cywilizacyjnych, zagadnienia dotyczące funkcji parków, szczególnie rekreacyjnej, są coraz częściej podejmowane, nawet w pismach medycznych (Geoffrey i in. 2005, Floyd i in. 2009, Cohen i in. 2009, 2010). W miastach, gdzie brak możliwości powstania nowych terenów zieleni, szczególnie w ścisłym centrum, należy określić ich potencjał rekreacyjny i wskazać możliwości polepszenia, choćby powielając rozwiązania sprawdzone w innym miejscu.

Cel, metody i założenia

Celem niniejszego opracowania jest próba określenia cech parku, które mają dominujący wpływ na jego potencjał rekreacyjny, optymalny dla mieszkańców miasta. Próbę badawczą stanowiły parki warszawskie położone w centrum lub w pobliżu centrum. Za potencjał rekreacyjny przyjęto zdolność krajobrazu do wytworzenia warunków umożliwiających zaspokojenie potrzeb związanych z wypoczynkiem i odtwarzaniem sił biopsychofizycznych

(Richling 1992). Do grupy wspomnianych warunków wytypowano następujące: powierzchnia terenu, udział powierzchni zadrzewionej, urozmaicenie rzeźby terenu, obecność wód powierzchniowych, wyposażenie, rodzaj i gęstość ścieżek (asfaltowe i utwardzone), ograniczenia dla odwiedzających (zakaz wprowadzania psów, zakaz jazdy na rowerze itp.). Badnia ankietowe wykazują, że ludzie preferują duże parki, gdyż charakteryzują się takimi cechami jak: przestrzenność, bujność, dzikość, cisza i spokój. Małe parki, do 1 ha powierzchni, są odwiedzane rzadziej (Grahn, Berggren-Bärring 1995, Johnston 1990, Krause i in. 1995). Duży udział, lecz nie dominujący, powierzchni zadrzewionej wpływa korzystnie na jakość powietrza, klimat lokalny, tłumienie hałasu, walory wizualne, obecność zwierząt, a przez to lepsze warunki dla odtwarzania sił biopsychofizycznych. Urozmaicona rzeźba jest szczególnie interesująca nie tylko ze względu na walory wizualne, ale z uwagi na szersze możliwości form spędzania wolnego czasu. Obecność wód powierzchniowych wpływa na polepszenie klimatu lokalnego, zwiększenie populacji zwierząt, zwiększenie walorów wizualnych oraz ewentualną możliwość uprawiania sportów wodnych (np. kajakarstwo, rowery wodne). Im park jest lepiej zagospodarowany i wyposażony (wystarczająca ilość ławek, ogródki jordanowskie, kawiarnia, scena itp.), tym większe nim zainteresowanie, szczególnie matek z dziećmi i osób w wieku 50-60 lat (Mierzejewska 1999). Rodzaj nawierzchni i długość ścieżek jest ważna z punktu ich potencjalnych użytkowników: spacerowiczów, biegaczy, rowerzystów, wrotkarzy itp. W wielu parkach, ze względu na ich status ochronny, jest wiele przepisów ograniczających możliwości form spędzania w nich wolnego czasu (spacer z psem, jazda na rowerze, deptanie trawników), szczególnie dotyczy to parków historycznych. Wbrew pozorom takie zakazy często przyczyniają się do zapewnienia komfortu wypoczynku osobom tam przebywającym ze względu na niwelację konfliktów, jakie mogą mieć miejsce np. między osobami spacerującymi a rowerzystami.

Oceny potencjału rekreacyjnego parków dokonano metodą bonitacji punktowej. Każdemu wyżej opisanemu parametrowi nadano wartość od 1 (najniższa) do 3 (najwyższa) (tab. 1).

Tab. 1. Potencjał rekreacyjnych wybranych parków miejskich w Warszawie.

Tab. 1. Recreational potential of chosen parks in Warsaw.

	Pow. ha	Pow. zadrz. %	Urozmai- cenie rzeźby terenu	Wody pow.: liczba i % pow.	Wyposażenie	Aleje Ścieżki km	Gęstość dróg km/ha	Ograni- czenia	Potencjał rekreacyjny
Pole Mokotowskie	68,5	77	Słabe	staw; 5%	plac zabaw, imprezy plenerowe, gastronomia	9,8 4,8	0,21	brak	Wysoki (20 p.)
Park Skaryszewski	49,6	65	Słabe	3 stawy; 20%	plac zabaw, stadnina, imprezy plenerowe	6,0 5,6	0,23	zabytek	20
Łazienki Królewskie	69,3	70	Silne	3 stawy; 10%	plac zabaw, gastronomia	13,1 5,0	0,26	Muzeum	20
Morskie Oko	18,5	60	Silne	4 stawy; 2%	plac zabaw	4,6 0,6	0,28	zabytek	Średni 18
Park Arkadia	11,0	60	Silne	5; 18%	plac zabaw	4,0 brak	0,36	zabytek	19
Park Ujazdowski	5,7	80	Brak	1 staw; 7%	plac zabaw	1,7 brak	0,29	zabytek	Niski 14
Park Dreszera	2,7	90	Brak	0	plac zabaw	1,9 brak	0,70	zabytek	10

Wyniki i dyskusja

Parki, które uzyskały największą liczbę punktów (Pole Mokotowskie, Park Skaryszewski, Łazienki Królewskie), są wielkopowierzchniowe, o dużym udziale drzew, wód powierzchniowych i urozmaiconej nawierzchni dróg (tab. 1). Różnicuje je wyposażenie, gęstość dróg i ograniczenia. Co ciekawe, duża ilość zakazów nie wpływa na osłabienie potencjału rekreacyjnego (Park Łazienkowski). Przybliżoną ilość punktów uzyskały parki (Morskie Oko i Park Arkadia) o mniejszej powierzchni, gorszym wyposażeniu, mniejszej ilości ścieżek, ale dobrym ich zagęszczeniu, ciekawej rzeźbie terenu i dobrych proporcjach między trawnikami a powierzchnią zadrzewioną. Najmniejszą ilość punktów uzyskały parki małopowierzchniowe (Park Ujazdowski i Park Dreszera), o niurozmaiconej rzeźbie, znikomej obecności wód powierzchniowych i zbyt silnym zagęszczeniu ścieżek. Mimo tego, parki te są parkami bardzo lubianymi i licznie odwiedzanymi, szczególnie przez osoby starsze i matek z dziećmi (Demiańczuk 2008, Mika 2008). Wyposażenie w plac zabaw, liczne ławki i asfaltowe ścieżki jest wystarczające.

Na podstawie powyższych wyników można zastanowić się, którą z powyższych ocenianych cech, można poprawić, ulepszyć. Do grupy cech raczej stałych należy powierzchnia terenu, rzeźba terenu, wody powierzchniowe. Największe szanse na ulepszenie posiada wyposażenie oraz sieć i rodzaj dróg/ścieżek oraz rodzaj zieleni urządzonej (o ile nie jest to park historyczny). Ze względu na to, że w opisywanych parkach zabytkowych wypoczywanie czynne na trawnikach jest zabronione, z punktu widzenia rekreacji bardzo istotny jest więc rodzaj i długość ścieżek. W badanych parkach przede wszystkim dominują drogi asfaltowe, które są dobre dla spacerowiczów i rowerzystów, a już dla biegaczy, czy osób uprawiających Nordic Walking – mniej. Wzorcowym przykładem jest układ równoległe poprowadzony ścieżek wzdłuż jeziora Serpentine w Hyde Parku w Londynie. Z krawędzią zbiornika sąsiaduje chodnik dla spacerowiczów wraz z ławkami, następnie droga asfaltowa dla rowerzystów i wrotkarzy. Obok ciągnie się przeorany pas ziemi do jazdy konnej oraz pas trawnika z pojedynczymi drzewami. Układ ten kończy szeroki pas ubitego gruntu przeznaczonego dla biegaczy (fot. 1.). W parkach warszawskich często obserwuje się, że przy samej alei asfaltowej ogrodnicy aranżują siatki lub sadzą rośliny płożące, co ma zapobiec wydeptywaniu. Strefę tą powinno się przeznaczyć na poprowadzenie ścieżki dla biegaczy.

Fot. 1. Cztery rodzaje ścieżek wzdłuż jeziora Serpentine w Hyde Park w Londynie.
Photo 1. Four kinds of roads next to the Serpentine in Hyde Park, London.

Kolejną istotną sprawą jest wykorzystanie potencjału danego parku i jego popularyzacja. Maksymalne wykorzystanie potencjału rekreacyjnego i jego popularyzację można zaobserwować w Królewskich Parkach w Londynie (The Royal Parks). Na oficjalnej stronie internetowej (www.royalparcs.gov.uk) oprócz mapy dla rowerzystów, listy atrakcji (koncertów, wystaw, pikników) organizowanych w danym parku, jest również mapa z trasami dla osób biegających i opisami do nich (długość, rodzaj nawierzchni, nachylenie terenu, stopień trudności). W samym Regent's Park wyznaczono sześć tras dla biegaczy o różnym stopniu zaawansowania. Dla porównania, na Polu Mokotowskim jest wyznaczona i popularyzowana tylko jedna 2,5-kilometrowa asfaltowa ścieżka, a w Parku Skaryszewskim – 2-kilometrowa, asfaltowo-trawiasta.

Podsumowanie

Z powyższej oceny potencjału rekreacyjnego parków miejskich w Warszawie wynika, że jest on dosyć wysoki, mimo licznych zakazów w nich obowiązujących ze względu na rangę zabytku. Przykładem na podwyższenie potencjału rekreacyjnego jest zmiana rodzaju nawierzchni ścieżek lub poprowadzenie równoległe do już istniejących, ścieżek o innej nawierzchni. W ten sposób nie zwiększyłyby się znacznie zagęszczenie alei, jak również uszczelnienie gruntu, co mogłoby mieć negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze parku.

Rozpoznanie potencjału rekreacyjnego parku miejskiego wydaje się niezbędne w celu wskazania możliwości jego jeszcze lepszego wykorzystania i zachęcenia większej liczby mieszkańców do częstszego w nich przebywania.

Literatura

- Cohen D.A., Golinelli D., Williamson S., Sehgal A., Marsh T., McKenzie T.L., 2009. Effects of Park Improvements on Park Use and Physical Activity. *American Journal of Preventive Medicine* 37 (6), p.475-480.
- Cohen D.A., Marsh T., Williamson S., Derose K.P., Martinez H., Setodji C., McKenzie T.L., 2010. Parks and physical activity: Why are some parks used more than others? *Preventive Medicine* 50, p. 9-12.
- Demiańczuk A., 2008. Rola parków w przestrzeni miejskiej – analiza porównawcza na przykładzie Parku Dreszera, Parku Morskie Oko i Pola Mokotowskiego. Praca magisterska WGSR UW, maszynopis.
- Floyd M.F., Taylor W.C., Whitt-Glover M., 2009. Measurement of Park and Recreation Environments That Support Physical Activity in Low-Income Communities of Color. *American Journal of Preventive Medicine* 36(4S), p.156-160.
- Godbey G.C., Caldwell L.L., Floyd M., Payne L.L., 2005. Contributions of Leisure Studies and Recreation and Park Management Research to the Active Living Agenda. *American Journal of Preventive Medicine* 28 (2S2), p. 150-158.
- Grahn P., Berggren-Bärring A., 1995. Experiencing parks. In: *Ecological aspects of green areas in urban environments*, IFRA World Congress Antwerp Flanders Belgium.
- Johnston J., 1990. Nature areas for city people. *Ecology Handbook* 14. London Ecology Unit, London.
- Krause H.J., Bas W., Wiedroth-Rosler H., Wittern J., 1995. Parks in Hamburg, Waxmann, Münster.
- Mierzejewska L., 1999. Tereny zielone Poznania w opinii jego mieszkańców. In: *XI Konwersatorium wiedzy o mieście. Zróżnicowanie przestrzenne struktur społecznych w dużych miastach*, Katedra Geografii Miast i Turystyki UŁ, Łódzkie Towarzystwo Naukowe, Łódź.
- Mika I., 2008. Rola parków w przestrzeni miejskiej na przykładzie Parku Ujazdowskiego. Praca magisterska WGSR UW, maszynopis.
- Richling A., 1992. *Kompleksowa geografia fizyczna*. Wydawnictwo Naukowe PWN. Warszawa.